

Cultuurhistorische Wandelingen

Grevenbicht - Papenhoven

Omslag

Het wapen van de voormalige gemeente Grevenbicht is in azuur een kapel met drie van kruisen voorziene torens; alles van zilver. Grevenbicht had een eigen kapel, toegewijd aan het H. Kruis, maar onderhorig aan de parochiekerk van Papenhoven. De afgebeelde kapel in het gemeentewapen verwijst naar de in 1909 gesloopte oude Kruiskapel.

Romeinse putrand die in 1922 door de heer H.Cörvers werd opgegraven op de plaats van het huidige pand Aan de Greune Paol 16 in Grevenbicht.

Inleiding

In de aanloop naar de viering van het 25 jarig bestaan van de Heemkundevereniging “Bicht” werd in de sectie “Geschiedenis, Oudheidkunde en Genealogie” het plan opgevat om een wandelbrochure samen te stellen voor de dorpskernen van Grevenbicht en Papenhoven. Een kleine werkgroep onder leiding van Roald Perbal ging letterlijk aan de wandel en kwam spoedig tot de ontdekking dat één grote wandelroute te omvangrijk zou zijn om alle relictten van bouwkunst en historie binnen een redelijke tijdspanne te “belopen”. Daarom werd er voor gekozen om het hele traject in drie routes van nagenoeg gelijke lengte te verdelen en te beschrijven.

Het is aan de wandelaar om zelf te bepalen een combinatie van die routes te lopen. De koppeling van de ene naar de andere route is gemakkelijk te maken. Buiten de drie hier beschreven routes is de bewegwijzerde themawandeling “Zicht op Romeins Bicht” een aparte uitdaging om kennis te maken met het Romeinse verleden van Grevenbicht Obbicht en Papenhoven, de “Dageraad van onze geschiedenis”.

Met grote dank aan en waardering voor de werkgroep onder de voortreffelijke leiding van Roald Perbal, wenst het bestuur van de Heemkundevereniging “Bicht” inwoners en belangstellenden van elders veel wandelgenot toe langs en door het ongekend rijke verleden van Grevenbicht en Papenhoven.

Grevenbicht, mei 2013.

Jean Knoors, voorzitter.

Beste wandelaar en cultuurliefhebber,

Niet alleen de natuur verkennen in de Maasvallei is de moeite waard, maar ook het mooie Grevenbicht-Papenhoven heeft veel interessants te bieden. Middels een drietal wandelingen in deze handzame wandelgids hebben we geprobeerd om behalve de routebeschrijving ook de cultuurhistorische wetenswaardigheden van Grevenbicht voor u toegankelijk te maken. Laat u verrassen en ontdek welke geschiedenis er schuilgaat achter de gevels van de huizen en het landschap rondom het dorp. Deze uitgave is tot stand gekomen met inspanning van de Werkgroep “Cultuurhistorische wandeling Grevenbicht-Papenhoven” binnen de Heemkundevereniging “Bicht”.

Meer informatie over ons dorp en de vereniging is te vinden op de website: www.heemkundebicht.nl.

Namens de Heemkundevereniging “Bicht” wensen wij u veel wandelplezier.

Roald Perbal

Redactie:
Roald Perbal
Marina Claessen-Deuss
Jos van Pey
Wim Willems
Jean Knoors

Leden sectie geschiedenis, oudheidkunde en genealogie van Heemkundevereniging “Bicht”.

Opmaak: Roald Perbal, Jean Knoors en Harrie Claessen.

Financiële ondersteuning: Mr. Roy Jacobs Maaskant 44.
Frank Scheepers Grevenbicht AH.
Norbert Savelkoul Café Aurora.

Route 1 (2,8 km)

blz. 6

Route 2 (2,8 km)

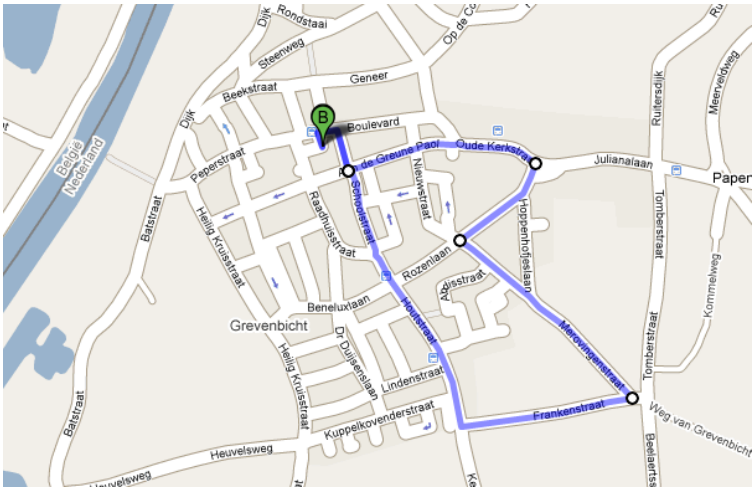
blz. 21

Route 3 (2,1 km)

blz. 33

Het **Logo Heemkundevereniging "Bicht"** werd ontworpen door mede-oprichter en bestuurslid Miel Jaspers. Het symboliseert het oorspronkelijke werkgebied van de vereniging, liggend tussen de bochtige Maas (l) en het rechtlijnige Julianakanaal (r) en doorsneden door de kleine kronkelende Kingbeek die dichtbij het Julianakanaal ontspringt en uitstroomt in de Maas.

Route 1 (2,8 km)

Startpunt: Burgemeester Kottenplein Grevenbicht.

Met de rug naar de opening van Romeinse put loopt u recht-door, de Schoolstraat in. Op de kruising L af u blijft deze weg volgen, u hebt de RK parochiekerk aan de R kant. Bij de volgende kruising recht door, bij de T-splitsing met een slagerij aan de linker kant, R de Oude Kerkstraat in. Op de volgende T-splitsing R af de Burgemeester Houbenstraat nemen. Eerste weg L negeren. Bij de volgende kruising L de Merovingenstraat in, deze weg recht door blijven volgen en de eerste en tweede weg R negeren, ook op de splitsing recht door blijven gaan. Op de volgende T-splitsing R af de Frankenstraat in. Op de volgende T-splitsing R af de grote weg nemen d.i. de Houtstraat. Deze weg blijven volgen, de AH ligt R van u, de weg L negeren en ook de weg R Volgende weg L negeren, op de kruising recht door blijven gaan. U hebt de achterzijde van het Mariakapelletje aan uw R kant. Doorlopen en op de splitsing Houtstraat-Schoolstraat R de Schoolstraat nemen. De volgende straat R negeren, de kruising oversteken en door de Schoolstraat verder lopen. Aan het eind hiervan ligt de Romeinse put en bent u weer terug op het startpunt.

Burgemeester Kotenplein

Op de hoek Schoolstraat-Boulevard staat een deel van een zandstenen rand van een Romeinse waterput uit de 2^e eeuw na Chr., die in 1922 op de plaats van het pand Aan de Greune Paol 16 (voormalige Kerkstraat 16) in Grevenbicht is opgegraven. Na een verblijf van ruim 50 jaar op de binnenplaats van het Oudheidkundig Museum in Leiden, kwam de putrand in 1977 terug naar Grevenbicht, waar hij bij de Jodenberg werd geplaatst. Op initiatief van de Heemkundevereniging “Bicht” werd de putrand op basis van een door Miel Jaspers uitgewerkt reconstructieplan teruggeplaatst in het dorpscentrum bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Heemkundevereniging. Tot de overige Romeinse vondsten behoren o.m. ook drie Jupiterbeelden uit Grevenbicht en de gouden Romeinse muntschat uit Obbicht. Bij de putrand met infobord start ook een wandelroute “Zicht op Romeins Bicht”, waarvan u infozuiltjes tijdens de wandeling tegenkomt.

De infozuiltjes van de wandelroute “Zicht op Romeins Bicht”, naar een ontwerp van Miel Jaspers, zijn voorzien van een bronzen logo waarop de afbeelding van de Romeinse putrand.

Op het Burgemeester Kotenplein werd in april 2004 op de hoek van de Boulevard met de Oude Raadhuistraat de Vrijgezellenboom geplant n.a.v. het 50 jaar herdenken van het begin van het eerste Wereldvrijgezellencongres in 1953.

N.a.v. de geboorte van Kroonprinses Amalia op 7 december 2003 werd op 15 december door de Heemkundevereniging “Bicht” de Amaliaboom geplant op de noord-oosthoek van het Burgemeester Kotenplein.

Voor de ingang van “Oos Hoes” staat sinds 1986 het beeld van “De Zawpens” symboolfiguur van de Beegter vastelaovend. Het beeld werd geschonken door het “Gabriëlfòns” b.g.v het 11-jarig bestaan van de Vastelaovesvereniging “De Zawpense”. Het werd gemaakt door de kunstenaar Charles Dumernit.

Vanaf de putrand naar R de Schoolstraat volgen op de kruising L af “Aan de Greune Paol” in.

Aan de Greune Paol

Aan de Greune Paol heette sinds 1910 Kerkstraat. De oude benaming "Greune Paol" werd in 1982 bij de nieuwe straatnaamgeving weer ingevoerd. In dit gebied waren er voor 1850 slechts voetpaden. Let u hier ook op het infozuiltje over de hier gelegen Romeinse weg.

Pand 13: Appartementencomplex

Op deze plaats stond jaren geleden de voormalige jongensschool met links het lokaal van de school van de Ned. Hervormde Gemeente. Bij de bouw van het appartementencomplex is de vroegere gevelindeling met halve pilasters en tandingen van het oude schoolgebouw behouden.

Links de oude school met ommuurde speelplaats.

Pand 26

Dit is de voormalige woning van het schoolhoofd meester Spee. Deze karakteristieke woning met fraaie omljstingen van de deur en ramen is gebouwd rond 1906. De oorspronkelijke en bijzondere boogvullingen boven de ramen zijn helaas vervangen.

Pand 28:

Parochiekerk St. Catharina Papenhoven-Grevenbicht^{1/2/3/4}

De parochiekerk St. Catharina Papenhoven-Grevenbicht werd van 13 mei 1906 tot en met 8 juli 1907 gebouwd door de architecten Joseph Cuypers, zoon van architect Pierre Cuypers uit Roermond, en Jan Stuyt, die van 1900 tot 1908 geassocieerd waren. De kerk is bijzonder vanwege de drie stijlkenmerken (romaanse toren, gotisch schip en Moorse tegeltableaus) en is mede daardoor geplaatst op de lijst van Rijksmonumenten.

Het tegeltableau in de top van de voorgevel is verdwenen. In de geveltop staat het beeld van de patrones St. Catharina van Alexandrië. In de hal onder het oksaal is in de betegeling van de vloer een doolhof aangegeven, met in het midden een kleine uitsparing waarin de sleutel van de voormalige kerk in Papenhoven wordt bewaard. Meubilair en beelden zijn deels afkomstig uit de inventaris van de oorspronkelijke Kruiskapel te Grevenbicht en de voormalige kerk in Papenhoven. Achter in de kerk vindt men levensgrote houten beelden uit de 17^e eeuw, die na de opheffing van het Jezuïetenklooster te Roermond in 1773 werden geschonken aan de oude St. Catharinakerk in Papenhoven.

Het in 1982 gerestaureerde orgel werd in 1858 gemaakt door de orgelbouwer Van Dinter uit Maaseik voor de kerk van Papenhoven. Links op het voorplein van de kerk staat het H. Hartbeeld, dat op 18 september 1927 werd “geïntoniseerd”. Het beeld is een geschenk van burgemeester Mathieu Kotten. Het werd vervaardigd in het atelier Thissen in Roermond en herinnert aan de jaarlijkse toewijding van de parochie aan het H. Hart tijdens de z.g. H. Harthulde.

De voormalige windmolen te Papenhoven

Pand 42: Chaletachtig huis

Dit huis met voorgevel in chaletstijl is in 1902 gebouwd door Elisabeth Smeets en Jacobus Spee. In de gang bevindt zich fraai historisch muurschilderwerk met weergave van het voormalige Grevenbichtse gehucht “De Boyen”, gelegen aan de overzijde van de Maas, en de voormalige windmolen te Papenhoven.

Het voormalige Grevenbichtse gehucht “De Boyen”

Pand 46⁵

Een fraai voorbeeld van een gesloten Maasdalhoeve. De jaarsteen vermeldt als bouwjaar 1883 en de initialen LTS en MCD verwijzen naar de bouwers **Lambert Theodoor Savelkoul** en **Maria Catharina Demandt**. Lambert Savelkoul was naast landbouwer ook gemeente-ontvanger te Grevenbicht.

Op de kruising rechtdoor lopen.

Pand 54^{6/7}

Rond 1986 is het woonhuis in de oude stijl herbouwd met boerenvlechtwerk in de kopse gevels. Hier woonde ooit de familie Wintraecken, later opgevolgd door de familie Spetgens-Salden die er tot het begin van de 19^e eeuw een handelsonderneming in koloniale waren uitbaatte. De omvang van dit handelshuis blijkt nog uit de voormalige voorraadschuur, die met respect voor de vorm is vervangen door een geheel nieuwe woning.

Pand 45 “Restaurant P ” ⁸

Bij gelegenheid van de geboorte van prinses Juliana op 30 april 1909 plantte Johannes Hubertus Demandt een paardekastanje op het erf van zijn café aan de toenmalige Kerkstraat, nu “Aan de Greune Paol”. Bij gelegenheid van de 90e verjaardag van de prinses op 30 april 1999 werd het hekwerk met plaquette geplaatst door de Heemkundevereniging “Bicht”.

Pand 56-58 (tegenover pand 49): Verdwenen pastorie ^{9/10/11}

De voormalige pastorie van Papenhoven-Grevenbicht op de hoek van de Oude Kerkstraat en Aan de Greune Paol, net op het grondgebied van de gemeente Grevenbicht, werd in 1894 gebouwd en op 9 oktober van dat jaar officieel in gebruik genomen door de bisschop van Roermond Mgr. Boermans. Het initiatief voor de bouw van de pastorie kwam van pastoor J.M. Nijssen van Papenhoven-Grevenbicht (1893-1903). De beeldbepalende pastorie werd helaas in 1971 gesloopt.

Op de T-splitsing rechtdoor naar de Oude Kerkstraat.

Oude Kerkstraat ¹²

De Oude Kerkstraat werd tot de bouw van de nieuwe parochiekerk van Papenhoven-Grevenbicht in 1907 nog “Kerkstraat” genoemd. Daarvoor gebruikte men vanaf 1870 de naam Papenhoverstraat.

Voormalige pastorie te Papenhoven

Pand 15a: Voormalig zusterklooster met kleuterschool^{13/14}

In 1903 kwamen de zusters van de kloosterorde “De la Divine Providence”, ook de zusters van “De Goddelijke Voorzienigheid” genoemd, naar Papenhoven-Grevenbicht. In 1904 openden zij er een bewaarschool voor kleuters evenals een naai- en knipschool voor meisjes, die tot 1920 bestond. Ook vormde de ziekenzorg een werkterrein van deze zusters, die in Born en Sittard belangrijke vestigingen hadden. Van 1929 tot 1965 bewoonden de zusters van de orde “In omnibus Charitas” uit Den Bosch het klooster en breidden het uit met een kleuterschool. Zij hadden ook de meisjesschool onder hun hoede. (1930 geopend)

Voormalig zusterklooster met kleuterschool

Panden 20, 18 en 16¹⁵

De voormalige boerderij op nummer 20 is met de bocht van de straat meegebouwd, waardoor er een gebogen bouwlijn is ontstaan. De stal ligt pal aan de straat, terwijl het woonhuis met kopse gevel terugwijkt. Met de schuur aan de achterzijde heeft het geheel een U-vorm, die past bij de Maasdalhoeve en die wordt afgesloten met een open hekwerk. De panden 18 en 16 zijn breedgevel boerderijen.

Pand 7¹⁶

Ondanks de renovatie en aanpassingen van de voormalige boerderij, zijn de kenmerken van een Maasdalhoeve duidelijk aanwezig. Het ruime woonhuis is van het breed geveltype. De twee toegangspoorten daarnaast dragen in hoge mate bij aan het straatbeeld.

Pand 8¹⁷

Dit vroegere woonhuis uit 1858 ligt met de lange gevel naar de straat gekeerd. Het behoorde toe aan de familie Veders. Baer Veders richtte in 1925 samen met Baerke Cramers een autobusbedrijf op voor personenvervoer onder de naam “Veders & Cramers”, dat tussen 1951 en 1966 was gevestigd in Grevenbicht.

Pand 1: Huize Lambrechts^{18/19/20}

Het statige herenhuis is een fraai voorbeeld van een gesloten Maasdalhoeve en is een Rijksmonument. De neoclassicistische voorgevel van het woonhuis is voorzien van een timpaan. Een flankeringstorentje siert de linkerzijgevel. In de sluitsteen van de koetspoort met schampstenen staat het bouwjaar 1848 tussen de initialen van de bouwers **Jan Jacob Lambrechts** en zijn vrouw **Maria Gertrudis Nelissen**.

Huize Lambrechts

Jan Jacob Lambrechts, afkomstig uit een Stokkems magistratengeslacht, was tussen 1843 en 1851 schepen van Grevenbicht. Aan de achterzijde was een prachtige tuin ofwel “gaard” gelegen, die helaas werd opgeofferd voor woningbouw. Deze gaard diende vroeger bij harmoniefeesten vaak als feestlocatie.

Pand 2: Huize Berlo^{21/22}

Links naast de hoofdingang van het kerkhof staat een kasteelachtig gebouw met een halfingebouwde zijtoren. Zeer fraai is de sierlijst in baksteenreliëf beneden het mansardedak, evenals de boogvullingen boven de vensters met z.g. diamantknoppen. In de volksmond wordt het “Huize Berlo” genoemd, een benaming die is afgeleid van de “Berlo’s Hof” een monumentale hoeve annex brouwerij die tot het begin van de 20^e eeuw op dezelfde plaats stond. In de 19^e eeuw kwam Berlo’s Hof in bezit van de familie Vencken, die al in 1859 vergunning verkreeg om een familiebrouwerij in Berlo’s Hof te beginnen. De laatste bierbrouwer was Mathieu Vencken (1869-1925). Toen hij in 1898 burgemeester werd van de gemeente Obbicht en Papenhoven moest hij het brouwersvak opgeven.

Over de bouwkundige toestand van de oude Berlo's Hof ten tijde van Mathieu Vencken is weinig bekend, maar in 1903 viel het besluit tot sloop van de monumentale hoeve annex brouwerij om plaats te maken voor het tegenwoordige Huize Berlo, dat in 1909 zijn voltooiing kreeg. In latere jaren werden ook de oude bijgebouwen van Berlo's Hof gesloopt, om onder meer ruimte te scheppen voor de uitbreiding van het kerkhof.

Voormalig "Berlo's Hof" en St. Catharinakerk te Papenhoven.

Kerkhof^{23/24/25}

Op het kerkhof stond de St. Catharinakerk van Papenhoven - Grevenbicht, die in 1776 door bouwmeester Peter Rutten van Stevensweert een nieuw schip had gekregen en waarvan de toren nog uit de 14^e eeuw stamde. Deze oude monumentale kerk op het kerkhof werd in 1909 afgebroken. Op de plaats van de toren staat sinds 1911 de kerkhofkapel. Rond deze kapel ligt het oude kerkhof dat als geheel een monumentale status verdient. Opvallend is o.m. het stenen kruis van pastoor Swennen (1861). Verder is het gietijzeren kruis van koster Spee met afbeeldingen van Barbara en Petrus (1915) en het apart geplaatste kruis van Theodorus Hamers (1764) vermeldens-waard.

Op de T-splitsing R af de Burgemeester Houbenstraat blijven volgen.

Burgemeester Houbenstraat

De Burgemeester Houbenstraat werd vernoemd naar één van de vroegere burgemeesters van Obbicht: W. Houben (1832-1860) of J.J. Houben (1861-1891).

Op de kruising L af de Merovingenstraat volgen.

Merovingenstraat

Uitlopend op de plaats van een Merovingisch grafveld, dat in 1932 door de archeologen vader en zoon Beckers uit Beek werd blootgelegd.

Wegkruis²⁶

Geplaatst rond 1920 door de bierbrouwers familie Palmen-Koten waarschijnlijk naar aanleiding van een dodelijk ongeluk met een bierwagen. Dit kruis had een oudere voorganger van voor 1857. In 2008 werden het kruis en het corpus gerestaureerd door leden van de werkgroep “Kruisen en Kapellen”, van de Heemkundevereniging “Bicht” en op vrijdag 25 april 2008 plechtig ingezegend door pastoor P. Kerkhofs. De gemeente nam de herinrichting van de omgeving van het kruis voor haar rekening. Het kruis, dat in de route van de kruisprocessies was opgenomen, is één van de weinige veldkruisen in zijn soort in Limburg. De gebroeders Palmen zijn eigenaar van het kruis.

Mariakapel

Op dit punt van de wandeling zijn we aangekomen bij een merkwaardig snijpunt van zeven wegen en paden, waaronder twee wegen uit de Romeinse tijd, namelijk de Beelaertsstraat - Tomberstraat enerzijds en de Merovingenstraat - Weg van Grevenbicht naar Born anderzijds. Naast de kapel staat een infozuiltje van de wandeling “Zicht op Romeins Bicht”. Deze plek wordt ook aangeduid als “Aan de Molen”, genoemd naar de verdwenen standaardmolen van Papenhoven. De windmolen werd in 1921 gesloopt. De plek “Aan de Molen” wordt gemarkeerd door een klein eenvoudig Mariakapelletje, waarvan de ouderdom veel eeuwen kan overstijgen.

Merovingisch grafveld

In het lagergelegen weiland westelijk van het Mariakapelletje werd in 1932 door de archeologen vader en zoon Beckers uit Beek een belangrijk Merovingisch (vroeg Frankisch) rijen-grafveld van in totaal 64 graven blootgelegd. Het grafveld sluit in tijd en locatie aan op de Romeinse bewoning van het Kempengebied. In straatnamen verwijzen de Frankenstraat, de Merovingenstraat en waarschijnlijk ook de Tomberstraat naar de aanwezigheid van dit grafveld.

Op dit snijpunt van wegen R af de Frankenstraat volgen tot aan de Houtstraat.

Frankenstraat

Links van de Frankenstraat ligt de “Kempen”, hetgeen veld betekent. Zowel de straatnaam als de naam van de aan het einde op de hoek gelegen huize “De Kempen” verwijzen naar het open veld tussen Grevenbicht en Obbicht waar zeer belangrijke Romeinse bewoningsvondsten werden gedaan. Aan de rechterzijde van de weg ziet u een leemkuil waaruit de stenen in een veldbrandoven zijn gebakken voor van de bouw van de kerk in Grevenbicht.

Op de kruising R af de Houtstraat volgen.

Houtstraat (geen straatnaambord)

De Houtstraat, die in het Cijnsboek van 1548 al voorkomt onder de naam “op die Houtstraat”. Deze straat liep in de richting van een bosgebied; in dialect “’t Hout”.

Pand 63

In het pand Houtstraat 63 voorheen “Huize Ruimzicht” genoemd, woonde sinds 30 mei 1942 het door de plaatselijke NSB-burgemeester uit Beek verdreven bejaarde Joodse echtpaar Salomon Steinberg en Selma Sara Hirsch. Hun verblijf in Grevenbicht was helaas van korte duur, want nog hetzelfde jaar werden zij samen met de familie Croonenberg gedeporteerd. Op 14 mei 1943 vonden zij de dood in Sobibor. Het huis werd in 1925 gebouwd in traditionele ambachtelijke stijl. Mansardedaken werden oorspronkelijk toegepast om een (goedkope) tweede woonlaag te creëren. Het stucwerk werd

aangebracht om het sobere metselwerk te camoufleren. De lisenen, erker en topgevel geven het geheel een aparte uitstraling.

Panden 32-34

Op de hoek van de Kastanjestraat en de Houtstraat staat een infozuiltje van de wandeling “Zicht op Romeins Bicht”, dat verwijst naar een drietal ernstig beschadigde Romeinse Jupiterbeelden en een zuilfragment die bij de bouw van de twee woningen in 1948 werden gevonden. Mogelijk behoorden deze beelden tot een Jupiterheilgdom langs een Romeinse weg. Het gebied van Grevenbicht-Obbicht was in de Romeinse tijd van grote betekenis, zoals blijkt uit de vele belangwekkende vondsten.

Pand 22-20²⁷

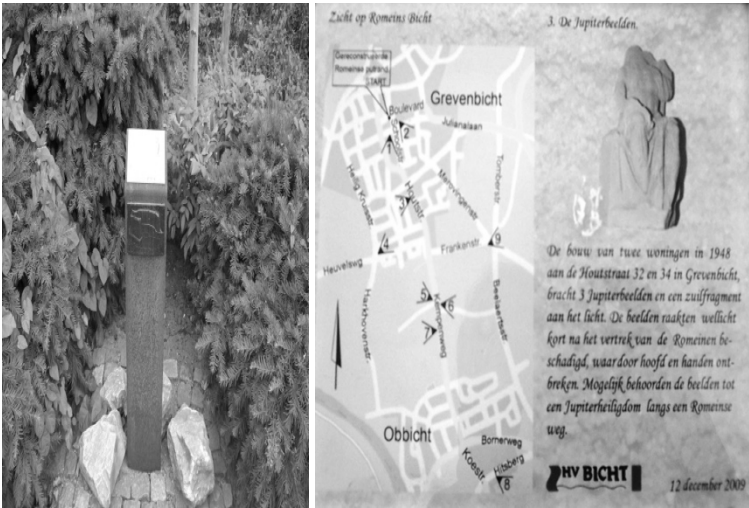
Het pand is met de brede monumentale gevel naar de straat gericht; gezien de gevelindeling is het pand oorspronkelijk één woonhuis geweest. De inrijpoort ligt rechts en de schuur links achter het woonhuis. De schuur is doormidden gedeeld en door verkoop van het geheel afgescheiden, terwijl het achterliggende weiland in bouwterreinen werd verkaveld.

Kapel O.L.V. Lourdes

Het Maria- of O.L. Vrouwkapelletje stond vroeger midden op de kruising van de Houtstraat en Rozenlaan. De vroegste vermelding is uit 1803. De bakstenen kapel afgedekt met stucwerk werd in zijn huidige vormgeving vermoedelijk gebouwd tussen 1840 en 1850 door de burgemeestersfamilie Koten. Het kapelletje heeft neogotische stijlkenmerken o.m. pinakels, hogels, en een kruisbloem. Bijzonder zijn ook de twee spitsboograampjes met ingemetseld kruis, die bij de grondige restauratie in 2000 aan het licht kwamen.

Mej. Berta Koten plaatste bij gelegenheid van de 75-jarige herdenking van de verschijning van Maria in Lourdes een beeld van O.L.V. van Lourdes in het kapelletje, dat na een korte onderbreking weer in de kapel werd teruggeplaatst.

Bij de kapel de Houtstraat volgen en op de volgende T-splitsing R af de Schoolstraat in en deze volgen tot bij de Romeinse putrand op het Burgemeester Kotenplein.

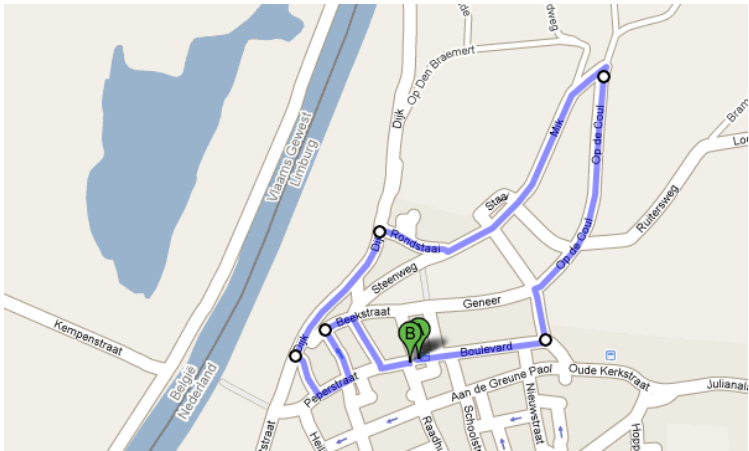

Infozuiltje Romeinse Jupiterbeelden

Kapel O.L.V. Lourdes vroeger kruising Houtstraat en Rozenlaan

Route 2 (2,8 km)

Startpunt: Burgemeester Kottenplein Grevenbicht.

Vanaf het burgemeester Kottenplein, met de rug naar de gesloten wand van de put en voor u de apotheek vertrekt u vanaf de Boulevard naar rechts. De straat R negeren en de eerste straat L nemen, de Mercker Eyckstraat. Op de volgende kruising R af Op de Coul nemen. Deze weg blijven volgen, weg L negeren en op de volgende splitsing de weg aan de rechterkant negeren en recht door blijven gaan. Aan het eind van de bebouwing, over het bruggetje over de Kingbeek L af richting Mik. Weg R negeren, weg vervolgen en de 2 kleine wegen L en R negeren. Op de volgende kruising rechtdoor. We hebben het Mariakapelletje aan de linkerkant. Bij de splitsing R aanhouden, we komen op Rondstaai, weg 1 en 2 aan de rechterkant negeren. De weg loopt tegen De Dijk aan, we klimmen tegen de Dijk op en gaan L af. We blijven de Dijk volgen en negeren de weg L af totdat we de markante schoorsteen van de watermolen aan de L kant hebben. We nemen de Watermolenstraat L die langs de watermolen loopt. Op de T-splitsing L de Peperstraat in, daarna de eerste straat L De Hoogstraat, op het eind van deze straat R af de Beekstraat nemen en meteen de eerste straat R de Pannesheuvel. Op de splitsing L afslaan en wanneer we rechtdoor gaan komen we weer op het Burgemeester Kottenplein met de Romeinse Put als uitgangspunt.

Vanaf de gesloten wand van de Romeinse putrand R af de Boulevard volgen tot op de tweede T-splitsing.

Boulevard

De naam Boulevard komt voor het eerst voor in 1890, maar uitsluitend voor het meest westelijke gedeelte. Het oostelijk deel kreeg deze naam na de verbreding in 1910. Over de herkomst van de naam Boulevard staat niets vast, maar het is niet onwaarschijnlijk dat deze schertsend werd bedoeld.

Pand 18²⁸

Rijke gevel met gedecoreerde boogvelden en metselbanden. Later verbouwd tot dubbel woonhuis door een combinatie te maken met het ernaast gelegen huis. Het pand heeft een monumentale deur, het hout waarvan de deur is gemaakt is afkomstig van de afbraak van de Kruiskapel. In de niet-symmetrische gevel staat: “Anno Mon Repos 1907”. Dit is het voormalige woonhuis van Hubert (Baer) Cramers, medeoprichter van de busonderneming Veders & Cramers.

Pand 30-36

Een drietal tweeblokken, waarvan één in de Nieuwstraat 3-5, zijn in opdracht van burgemeester Mathieu Koten in 1935 gebouwd door de Sittardse architect Jos Wielders (1883-1949). Behoudens enkele wijzigingen in de raampartijen is het ensemble “Wieldershuisen” goed bewaard gebleven en verdient daarom een beschermde status te krijgen in samenhang met de voormalige burgemeesterswoning “Mariahove” aan de overzijde, hoek Merker-Eyckstraat - Boulevard, dat eveneens een Wieldershuis is.

Op de tweede T-splitsing L af de Merker-Eyckstraat volgen.

Merker-Eyckstraat²⁹

De Merker-Eyckstraat vormt de grens tussen Grevenbicht en Papenhoven, dat tot de voormalige gemeente Obbicht en Papenhoven behoorde. Een topografische kaart uit 1849 vermeldt al de straatnaam, die voor die tijd “Aan de Mark” heette.

Pand 9: “Mariahove”³⁰

De op de hoek gelegen voormalige woning van burgemeester Mathieu Kolen (1887-1973) is gebouwd in het jaar 1928. In de architectuur is duidelijk de hand te zien van de eerder genoemde architect Jos Wielders uit Sittard. Qua stijl liet Wielders zich zeker in zijn beginperiode als zelfstandig bouwmeester leiden door de vormentaal van de Amsterdamse School. Later kreeg hij meer oog voor decoratieve elementen zoals de Griekse voluut en de Maaslandse krulgevels.

Pand 16³¹

De boerderij tegenover “Mariahove” aan de rechterzijde is met de brede gevel naar de straat gelegen. De schuur ligt aan de achterzijde van de binnenplaats, terwijl naast het woonhuis een lage muur met een open hekwerk het besloten erf aan de straatzijde afsluit.

Pand 28³²

De boerderij werd in 1900 gebouwd, getuige de jaarankers in de poortboog. De poortmuur sluit de binnenplaats, gelegen tussen het woonhuis en het lage gebouwtje links, af. De kopse gevels zijn voorzien van vlechtingen onder de daklijn. Het dak aan de achterzijde van het woonhuis is na een verbouwing verlaagd.

Pand 25: Merkerhof^{33/34/35}

De “Merkerhof”.

Op de hoek van de Merker-Eyckstraat en Geneer ligt op het grondgebied van Grevenbicht de “Merkerhof”. Kort na 1860 werd de “Merkerhof” in opdracht van Lambertus Kotten in zijn huidige vorm gebouwd op de plaats van een schaapsstal die door brand was verwoest. Geneer is één van de oudste straten in Grevenbicht. In een hertogelijk grondpachtboek van Gulik uit 1548 vindt men als eigenaar van de grond “Heylen aen gien Nyer” vermeld. De heren van Heinsberg bezaten in het Gulikse Grevenbicht een hoeve, die in oorkonden de “Markerhoeve” wordt genoemd. Godfried van Heinsberg had die hoeve in 1331/1332 gekocht van Gerard van der Marck (1270-1344), die heer van Rekem was. Hij moet de bouwer zijn geweest van de Markerhoeve, die daarom ook naar hem werd genoemd. Uiteraard is de huidige Merkerhof niet meer dezelfde als die uit de tijd van de bouwheer en naamgever. Het huis heeft 17e en 18e eeuwse bouwstijlen. De Merkerhof is het stamhuis geweest van de Grevenbichtse burgemeestersfamilie Kotten. Het pand behoort tot het type van de Maasdalhoeve met een gesloten binnenplaats, en staat op de lijst van Rijksmonumenten.

Op de kruising R af Op de Coul volgen.

Op de Coul³⁶

“Op de Coul” heeft aan de rechterzijde een typische lintbebouwing, met links de Kingbeek en “Op den Dreesj”, een weideplaats die vroeger bij hoogwater steevast onder water kwam te staan. De toponiemen “Op den Kuil” en “Achter den Kuil” zijn een verwijzing naar de kuilen die zijn ontstaan door leemwinning en die naderhand door de vroegere daar gelegen leerlooierij werden gebruikt om de huiden te prepareren tot leer.

Pand 26: Hoeve Vliex^{37/38}

Dit woonhuis annex boerderij is een mooi voorbeeld van een gesloten Maasdalhoeve. De poort naar het erf heeft een sluitsteen met jaartal 1860 (bouwjaar) en de initialen van de bouwers PRV – MHC: Peter Renier Vencken en Maria Helena Canoy. Peter Renier Vencken (1817-1891) was leerlooier van beroep en heeft hier in 1869 een leerlooierij en schoenenfabriek ingericht. In 1950 is de boerderij verkocht aan de familie Vliex, vandaar de naam Hoeve Vliex.

Hoeve Vliex

Pand 34³⁹

Ondanks de wijzigingen in de zijgevel is dit een goed voorbeeld van een kops langgevel huis met een grote losliggende oude schuur aan de achterzijde. Bijzonder fraai is de stucwerkgevel met in de gevelpunt een uitbeelding van de rijzende zon.

Pand 38/40: Gertrudishoeve^{40/41/42 43}

Het huidige woonhuis is genoemd naar de echtgenote van de heer J. Schreurs, koper van het huis in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Het is waarschijnlijk omstreeks 1800 gebouwd en werd in 1851 uitgebreid met een graanschuur. In de sluitsteen van de poortboog staan de recente initialen van Maria José van Peij en Jacques Schreurs. Boven de andere poort rechts staan het eerdergenoemde bouwjaar met de initialen GBV die verwijzen naar eerdere bewoning door de familie Vencken. Sjang Vencken bewoonde deze hoeve tot 1924. Rond 1991 werd de leerlooierij met de looikuipen afgebroken voor de bouw van woning 42. Woning 38 deed waarschijnlijk dienst als droogschuur voor de huiden.

U loopt door tot de eerstvolgende kruising en gaat daar linksaf over de Kingbeek naar de Mik.

Mik

De straatnaam Mik wordt gebruikt sinds 1947. Daarvoor was de naam “In de Mik” in gebruik. Tot het begin van de 20^e eeuw liep een Mikvauwereweg parallel, 50 m westelijker, met de huidige weg. Het “vauwere” was een hek dat het einde van deze verdwenen weg afsloot. Het Middelnederlandse woord “Mik” betekent “vertakking van wegen”.

Pand 18⁴⁴

Het tweede pand aan de rechterzijde (gelegen naast pand 17) is een voormalig boerderijtje dat behoort tot het type van de kopse langgevel boerderijen, waarvan de schuur haaks op het woonhuis staat.

Staaï

U vervolgt de weg, waarbij Mik overgaat in Staaï. De straatnamen Staaï en Rondstaaï zijn afgeleid van het Oudnederlandse “stade” of “stathe”, en verwijzen mogelijk naar een aanlegplaats aan de oever van de Maas. De oudste benamingen vinden we terug in het Cijnsboek van Grevenbicht uit 1548 onder de naam “up Stay”. Nadat u links “Door den Dreesj” bent gepasseerd, komt u bij een Mariakapel die is gelegen op de hoek van Staaï en de Merker-Eyckstraat.

Mariakapel⁴⁵

Deze Mariakapel werd in 1954 gebouwd uit dankbaarheid voor het behoud van de buurtschap tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vandaar dat op het altaartje het beeld van O.L. Vrouw “Koningin van de Vrede” staat. Het werd vervaardigd door de “Zusters van het Kindje Jezus” uit Simplveld. De kapel vervangt daarnaast ook het tijdelijke houten rustaltaar bij processies. Naar een ontwerp van de architect Zef Beek werden ruwe Maaskeien samengevoegd tot een mooie ranke kapel. Naast het gebruik van bouwmaterialen uit eigen streek heeft de kapel ook een bijzonder interessant interieur. Naast het eerdergenoemde beeld van O.L. Vrouw heeft de kapel

twee gebrandschilderde spitsboograampjes vervaardigd door glazenier H. Pieters uit Maastricht. Het eerste raampje stelt de H. Barbara voor, patrones van de mijnwerkers, het andere de H. Isidorus, patroon van de boerenstand. In 2004 werd de kapel op initiatief van de Heemkundevereniging in opdracht van de gemeente en met medewerking van de Buurtschap Staaï gerestaureerd.

Rondstaaï

Voorbij de Mariakapel slaat u rechtsaf naar de Maasdijk. Het toponiem “In den Doel” aan de dijk bij Rondstaaï verwijst naar het doel (aanlegplaats), dat bereikt was door de Maasschippers met hun lijnpaarden. Aan de rechterkant van de dijkopgang ligt een pand genaamd “In den Doel”, waar in vroeger tijden een voetveer is geweest mogelijk om onder andere lijnpaarden over de Maas te zetten⁴⁶. De oudste kaart waarop een veerlocatie bij Grevenbicht is aangegeven dateert van 1796 en geeft de oversteekplaats aan ten zuiden van de watermolen, ongeveer waar nu het toeristische veer ligt. De tegenwoordige locatie van de veerdam dateert uit 1901 op de plaats waar de vroegere Maasstraat de dijk bereikte. In 1902 werd het kleine veer uit de vaart genomen om plaats te maken voor een groot veer ten behoeve van het transport van landbouwproducten en vee. Sinds 1997 is er een voetveer voor voetgangers en fietsers.

Aan het einde van Rondstaaï L af de Dijk volgen.

Dijk

Watersnoodmonumentje

Tegenover pand 8 d/a is er rechts aan de Dijk een monumentje geplaatst door de Heemkundevereniging “Bicht”, dat op 31 december 2006 werd onthuld door de wethouder Hub Lemmens. Het is door Miel Jaspers ontworpen in de vorm van een leestafel. Op de leestafel ligt een bladzijde uit het memorieboek van de toenmalige pastoor van Papenhoven-Grevenbicht met een bondig relaas van de watersnoodramp in de Nieuwjaarsnacht 1926. De foto brengt de dijkdoorbraak in beeld.

Watermolenstraat (geen straatnaambord)

Vanaf de Dijk slaat u linksaf de Watermolenstraat in, vanwaar de schoorsteen van de oude watermolen al zichtbaar is.

Pand 12: Watermolen^{47/48}

De korenmolen van Grevenbicht, in de volksmond “de watermolen” genoemd, is de oudste en nog enige overgebleven molen op de Kingbeek. De watermolen was van het type onderslagmolen en had oorspronkelijk een onoverdekt schoepenrad. De eerste vermelding van de molen is te vinden in het zogenaamde cijnsboek van Grevenbicht uit 1548. In 1887 werd het schoepenrad vervangen door een turbine. Van 1893 tot 1926 was er ook een Grasso-stoommachine als hulpkracht in bedrijf. De schoorsteen herinnert daar nog aan. De molen is sinds 1983 een Rijksmonument. In de jaren negentig van de 20^e eeuw zijn herstelwerkzaamheden aan de molen uitgevoerd, waarbij het molenwerk in tact is gelaten. Op 24 april 2000 kon de molen weer in gebruik worden genomen. Sinds 2009 is in de molen het streekmuseum Maaskant 44 ingericht met vondsten uit de Tweede Wereldoorlog.

Pand 5

Interessant is de jaarsteen met Anno 1753 boven de deur. Helaas is er over de geschiedenis van dit historische pand verder niets bekend.

Monumentje van de Gawstrèkker

Links op de hoek van de Watermolenstraat en de Peperstraat werd op initiatief van het Gabriëlfonds in februari 1996 het monumentje van de Gawstrèkker opgericht. Het beeldje is van de hand van kunstenaar Charles Dumernit en werd in de Peperstraat geplaatst, omdat in die straat voorheen het jaarlijkse Gawstrèkke werd gehouden.

L af de Peperstraat in en vervolgens L af de Hoogstraat in.

Hoogstraat

Deze straat is zo genoemd omdat ze vanaf de beek omhoogloopt en daardoor bij hoge waterstand zelden onder water stond. De volkse benaming is: “Verkessteeg”. Let ook eens op het markante oude pand 16 in deze straat.

Aan het einde gaat u rechtsaf de Beekstraat in.

Beekstraat

Deze straat heette tot 1921 “Aan de Beek”, naar de hier stromende Kingbeek, daarna “Langs de Beek” en sedert 1947 Beekstraat. Aan de linkerkant ziet u op afstand ‘t “Bathuuske”.

’t Bathuuske⁴⁹

Het “Bathuuske”

In het Bathuuske, dat op de plaats staat van het oorspronkelijke gebouwtje, woonde de vroegere opzichter van de “batters”. Batten is het aanbrengen van dijkversteving met batstenen afkomstig uit de Belgische Ardennen. De hoekige batstenen werden daar met een speciale hamer op de vereiste maten gekapt.

Pannesheuvel⁵⁰

U slaat rechtsaf de Pannesheuvel in. Deze straat heette tot 1880 “Panhuisheuvel”. “Panhuis” is een oud woord voor brouwerij. Bijzonder is de bebouwing met vrijwel alleen woningen van het kopse langevel type.

Pand 19

Een Maasdalhoeve, waarvan de schuur aan de straatzijde ontbreekt. Onlangs is achter de grote boogpoort een lage binnenpoort aangebracht.

Pand 12: Voormalige bottelarij fam. Moors.

In dit gebouw heeft de familie Moors van ca. 1910 tot 1950 bier gebotteld. Jean Moors heeft voor het eerst voor de Bichta brouwerij bier op fles gebracht. In een naast de woning gelegen gebouw was de bottelarij ingericht.

Pand 8: Café Den Hollander^{51/52/53}

Ooit woonde de pastoor van Papenhoven in Grevenbicht op de plaats waar het café Den Hollander, het voormalige café Stans, was gevestigd. In de nacht van 28/29 januari 1751 werd de pastorie door een vijftal leden van de zogenaamde bokkenrijdersbende overvallen. Hierbij werd de ziekelijke pastoor Joannes Denijs door verstikking om het leven gebracht en werden alle kostbaarheden, waaronder de kerkelijke vaten, gestolen.

Op de T-splitting L af naar de Beegter Markt.

Beegter Markt

Pand 8: Voormalige “Brouwerij Bichta”⁵⁴

Dit prachtig gerestaureerde pand met grote poort naar de binnenplaats en gelegen op de kruising van Pannesheuvel, Beegter Markt en Peperstraat is bijzonder beeldbepalend. De brede voorgevel is nu gewit, maar heeft de evenwichtige indeling behouden. Aanvankelijk was dit gebouw een boerenhoeve van de familie Palmen. In 1909 veranderde de bestemming door de toenmalige eigenaar Jean Palmen-Koten in een bierbrouwerij onder de benaming “Brouwerij Bichta”, die in de uitsparing boven de poort was geschilderd.

Voormalige “Brouwerij Bichta”

Pand 1: Voormalig gemeentehuis van Grevenbicht^{55/56}

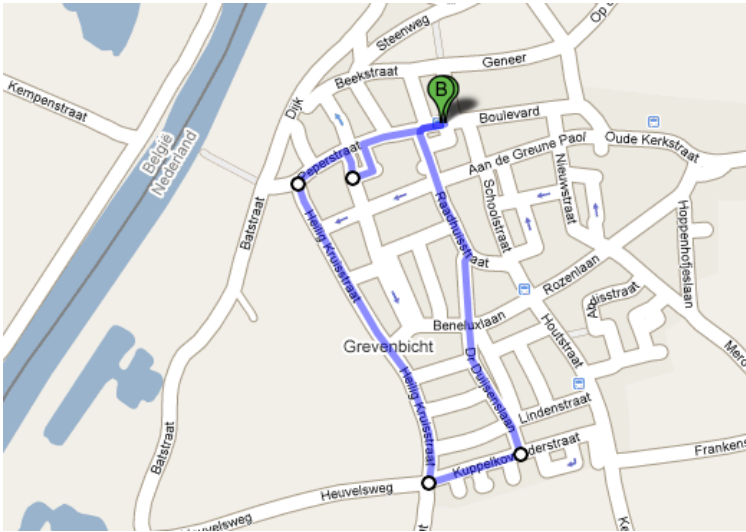
In 1916 werd aan de Roermondse architect Bertrams opdracht verleend om een nieuw gemeentehuis te ontwerpen. De eerstesteenlegging vond plaats op 1 mei 1916 door J.W. Koten (burgemeester 1902-1918), H. Cörvers en J.M. Helgers (wethouders) en J. de Crau (secretaris). Deze steen is aan de voorzijde onder het raam ingemetseld. In 1946 werd door architect Jac. Spee uit Born het dak verhoogd en kwam er op de bovenverdieping plaats voor een douanekantoor en woonruimte voor de dienstgeleider. Grevenbicht was toen een officiële grensovergang, waar tot 1961 ook goederen in- en uitgeklaard werden. Het markante gemeentehuis op de hoek van de Raadhuisstraat en het Burgemeester Kotenplein deed dienst tot 15 juli 1968. Het oude gemeentehuis is daarna nog enkele jaren gebruikt als verenigingsgebouw voor de Stichting Handenarbeid, waarna het is overgegaan in particulier bezit. Het pand is aangewezen als gemeentelijk monument.

Transformatorhuisje⁵⁷

Bij de aanleg van het elektriciteitsnet in 1921 door de SVM (Stroom Verkoop Maatschappij) werd er een transformatorhuisje gebouwd. Het transformatorhuis deed dienst tot 1996. In 2000 werd het z.g. trafohuis in bruikleen gegeven aan de Heemkundevereniging “Bicht”, die het als depot in gebruik nam. De originele gevelsteen met daarop de afbeelding van een honingbij werd kort na 1996 verwijderd. De reden waarom de stroomleverancier de honingbij als “huismerk” koos is niet met zekerheid te geven. Een mogelijke verklaring is, dat zij diende als symbool van nijverheid en voortdurende bedrijvigheid. Bij de restauratie van het trafohuis door de Heemkundevereniging, werd door Miel Jaspers een natuurgetrouwe replica van de honingbij gemaakt en op de originele plek aangebracht. Het trafohuis heeft inmiddels de status van gemeentelijk monument gekregen.

Voormalig gemeentehuis van Grevenbicht

Route 3 (2,1 km)

Startpunt: Burgemeester Kotenplein Grevenbicht.

Met de rug naar de gesloten wand van de Romeinse putrand en met voor u de apotheek gaat u L af en weer L af de Raadhuisstraat in. Op de kruising rechtdoor. Op de splitsing R aanhouden de Thorbeckestraat in, op de kruising rechtdoor, de dr. Duysenslaan nemen. Weg links negeren en de volgende kruising oversteken, op het eind op de splitsing R af gaan de Kuppelkovenderstraat in, straat links negeren en doorlopen tot op de kruising en hier R af de Heilige Kruisstraat nemen. U ziet de contouren van de Jodenberg aan uw rechterhand.

Eerste straat R negeren, ook de tweede, de derde en vierde straat R. Aan het eind van de Heilige Kruisstraat op de T-splitsing R af de Peperstraat nemen, eerste straat R nemen dit is de Croonenbergstraat.

Eerste straat L de Weidestraat in, linksaf langs het Joods monument aan de rechterhand, op het eind van de Weidestraat R af de Peperstraat weer in. Rechtdoor lopen, de straat links negeren en rechtdoor lopend komt u weer op het burgemeester Kotenplein waar de Romeinse put ons uitgangspunt was.

Raadhuisstraat

Het in 1916 gebouwde raadhuis leverde de nieuwe naam Raadhuisstraat op voor de vroegere (Kromme) Houtstraat. In het Cijnsboek van 1548 komt “die Krumholtstraet” al voor.

Pand 11

De jaarankers op de gevel vermelden het jaar 1659 en derhalve, voor zover bekend, het oudste huis van Grevenbicht.

Pand 10: Café Aurora⁵⁸

Café Aurora werd in 1863 door Jan Frans Savelkoul gekocht. Sinds het oprichtingsjaar 1864 is het de harmoniezaal voor de Koninklijke Harmonie “Aurora”, die ook naamgeefster is van het café. Getuige de initialen in de voorgevel was Jan Frans Savelkoul getrouwd met Anna Catharina Salden. Hij was van 1884 tot zijn overlijden in 1905 wethouder van de gemeente Grevenbicht.

Pand 18

Voormalige slagerij Helgers met jaartal 1895 en de initialen van Mathijs Helgers. Het huis is een goed voorbeeld van een L-vormige boerderij van het kopse langgeveltype. De gevels zijn bijzonder fraai afgewerkt met sierstucwerk. De stukadoorsnijverheid kwam in het Maasland tot grote bloei. De dakkapellen zijn latere toevoegingen.

Pand 24

Fraai voorbeeld van een boerderij met schuur van het breedgeveltype. Bijzonder is ook het bewaard gebleven zogenaamde knipvoegwerk van een uitzonderlijke gaafheid.

Pand 30

Vergelijkbaar met het voorgaande pand 24. Op de “sluitsteen” het bouwjaar 1906 en de initialen van de bouwer(s) J.M. ModK, wellicht Jacobes Mulleners en Maria op den Kamp.

Pand 36: Voormalige predikantenwoning^{59/60}

Tot 1862 lag op deze plaats het huis van Salomon Croonenberg^{61/62}, die het in dat jaar verkocht aan de pas opgerichte Hervormde Gemeente Grevenbicht. Nog datzelfde jaar werd het huis in de huidige staat verbouwd als woning voor de eerste dominee van Grevenbicht, S.F.W. Roorda van Eijsinga. Toen in 1899 naast de Hervormde kerk aan de Heilig Kruisstraat een nieuwe pastorie voor de dominee werd gebouwd, kocht de familie Spee de predikantswoning en exploiteerde er jarenlang een fruitteeltbedrijf. In het jaar 1900 werd hier de fanfare St. Cecilia opgericht. In de begintijd werden er ook nog de repetities gehouden.

Hier rechts aanhouden de Thorbeckestraat in. Deze weg gaat daarna over in Dr.Duijenslaan.

Dr. Duijenslaan

Genoemd naar de eerste in Grevenbicht gevestigde huisarts en oprichter van het Groene Kruis in Grevenbicht, Victor Duijens (1894-1979).

De Dr.Duijenslaan helemaal vervolgen tot aan het einde bij de T-splitsing. Hier gaan we rechtsaf de Kuppelkovenderstaat in.

Kuppelkovenderstraat

Het toponiem “Koppelkoven” (koppel/kuppel = heuvel en koven = hof/hoeve) in het cijnsboek (grondbelastingboek) van Grevenbicht uit 1548 is de oudst bekende verwijzing naar de heuvel rechts aan het einde van de Kuppelkovenderstraat, de Jodenberg.

Jodenberg^{63/64}

Vermoedelijk een oorspronkelijk Romeinse grafheuvel, ook wel tumulus genoemd. Deze heuvel is plaatselijk bekend onder de naam “Jodenberg”, omdat de voormalige Joodse Gemeente van Grevenbicht op en aan de voet van deze heuvel haar doden begroef. In 1944 werd de Jodenberg als begraafplaats van de Israëlitische Gemeente gesloten. Na de Tweede Wereldoorlog werd aan de voet van de Jodenberg de heer Leo Claessens uit Obbicht als laatste begraven. Hij overleed op 13 mei 1947. Zijn graf was tevens een herinnering aan zijn beide omgebrachte zonen Albert en Jozef. In 1967 is de Jodenberg op de lijst van Rijksmonumenten geplaatst.

Bij de kruising slaat u rechtsaf de Heilig Kruisstraat in en vervolgt deze langs de Kingbeek aan uw linkerzijde.

Heilig Kruisstraat

Genoemd naar de aan deze straat gelegen Heilig Kruiskapel.

Kingbeek⁶⁵

Aan het begin van de Heilig Kruisstraat staat op de beekoever een informatiebord, in 2006 geplaatst door de Werkgroep Kingbeek, waarop de Kingbeek in al zijn facetten is beschreven. De Kingbeek is een 7 km lange bronnenbeek, die gevoed wordt door tientallen sprengen aan de Hogenberg in Obbicht aan de voet van de steilrand tussen het midden- en laagterras van de Maas. De beek wordt, voor wat het buitengebied betreft, gekenmerkt door een deels natuurlijk meanderend karakter. Voordat de beek zuidelijk van Visserweert in de Maas uitmondt doet zij “de Kink”, een oude woelkom van de Maas, aan. De Kingbeek heette op deze plaats in vroegere tijden de “Kinsbeek”. Op diverse plaatsen bepaalde de loop van de Kingbeek de

grenzen tussen de voormalige gemeenten Grevenbicht, Obbicht-Papenhoven, Born en Roosteren. In het verleden heeft de beek het bewoningspatroon van de dorpen sterk beïnvloed.

Pand 54⁶⁶

Gaaf bewaard gebleven boerderijgebouw, waarvan het woonhuis en de schuur in elkaars verlengde aan de straatzijde liggen. De grote poort geeft toegang tot de schuur en de kleine poort tot het open erf dat in de volle breedte achter de hoeve ligt.

Pand 51^{67 68}

Kopse langgevel boerderij. In het stucwerk staat het jaartal 1905 en de initialen J.H.D., die staan voor **Jozef Hermans-Donders**.

Pand 34: Eerste Hervormde school en kerk^{69/70/71}

Gesloten Maasdalthoeve. In het begin van de 19^e eeuw was in de oude paardenstal of schuur een Hervormd schooltje ingericht. Vanaf 1828 werd in het voormalige schooltje een eenvoudig kerkgebouw ingericht, dat op 18 mei 1828 officieel in gebruik kon worden genomen met een preek van dominee Stockfeld uit Urmond. Die situatie duurde tot 1851, toen de hervormden toestemming kregen om naast de boerderij de huidige kerk te bouwen. In 1862 werd Grevenbicht een zelfstandige hervormde gemeente, die een eigen dominee mocht beroepen.

Pand 30: Nederlands Hervormde kerk⁷²

Het uit 1851 daterend protestantse zaalkerkje van bescheiden afmetingen. Aan de kanselzijde bevindt zich de consistoriekamer, die vanuit de kerk door twee deuren in fraaie houten lijsten gevat, links en rechts van de kansel, bereikbaar is. De consistoriekamer heeft ook een eigen buitendeur. Het schip heeft aan weerszijden drie spitsboogramen. Ook het portaal is links en rechts voorzien van een raam. Het orgel dat midden voor op het oksaal is geplaatst, werd aangeschaft uit een legaat van de Obbichtse kasteelheer Ulysses Dirckinck von Holmfeld (*6-12-1833 Kopenhagen, † 11-2-1895 Obbicht). In 2001 werd het 150-jarige bestaan van het kerkgebouw aangegrepen om 500 jaar Protestantisme in Grevenbicht te gedenken. Links naast

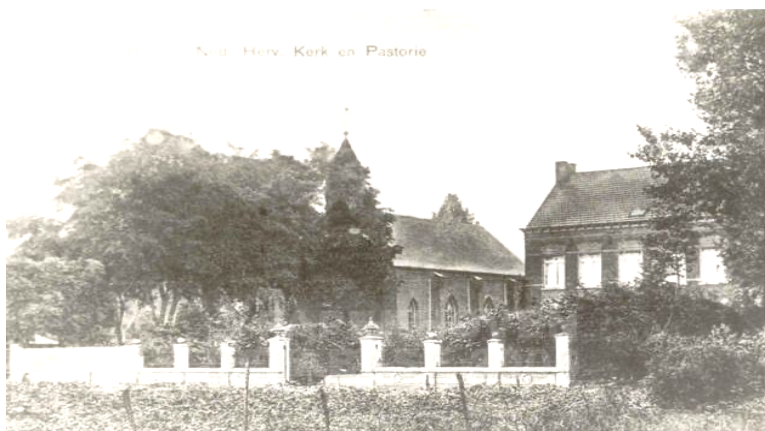
de toegangsdeur werd in 2001 een gedenksteen ingemetseld met het opschrift “Ned. Hervormde Kerk A.D. 1851”. Rechts van het toegangspad naar de kerk direct achter de muur liggen enkele graven van Grevenbichtse predikanten, waaronder die van ds. dr. C.F.M. Deeleman (*21-4-1861, † 26-7-1939), die van 1900 tot 1931 in Grevenbicht was aangesteld. Op het omliggende kerkhof zijn nog oorlogsgraven uit de Tweede Wereldoorlog aanwezig.

Nederlands Hervormde Kerk uit 1851

Pand 28: Voormalige Pastorie Ned. Herv. Gemeente⁷³

Rechts naast de kerk staat de voormalige pastorie van de dominee uit 1899. De eerste steen rechts van de voordeur vermeldt als tekst: “Den 27 mei 1899 werd de eerste steen gelegd door Elisabeth, Louise en Renée Dirckinck von Holmfeld. Zij woonden op kasteel Obbicht dat goede banden had met de Hervormde Gemeente Grevenbicht. Tot 1939 was de pastorie de woning van ds. dr. C.F.M. Deeleman, één van de meest markante voorgangers van de Hervormde Gemeente in Grevenbicht. Dit statige pand is samen met het protestantse kerkje in 2001 aangewezen als Rijksmonument.

Pastorie Ned. Herv. Gemeente.

Heilig Kruiskapel^{74/75}

Op de plaats van de tegenwoordige H. Kruiskapel stond vroeger een zeer oude kapel die was toegewijd aan het H. Kruis. In de kerkregisters van 1400 wordt deze kapel voor het eerst vermeld als “Capella de Grevenbicht” en in 1523 wordt ze “Capella sante Crucis” genoemd. Ook al werd het een kapel genoemd, eigenlijk was het een middeleeuws zaalkerkje. De Heilig Kruiskapel ressorteerde van oudsher onder de kerk van Papenhoven en de pastoor van Papenhoven, woonachtig in de heerlijkheid Obbicht en Papenhoven, ontving in 1548 al inkomsten uit verpachte landerijen van de Heilig Kruiskapel. Na een brand rond 1650 werd de kapel in 1656 gedeeltelijk nieuw opgebouwd. Het bouwwerk was een klein, uit keien en mergel opgetrokken kerkje

met een rechthoekig schip en een versmald rechthoekig koor. Een van de kwijtgeraakte klokken werd in 1658 door een nieuwe vervangen. Deze oude kapelklok hangt nu in de toren van de parochiekerk. Om de kapel lag een door een (droge) gracht omgeven kerkhof, waarop tot 1827 nog begravingen plaatsvonden van zowel katholieken als ook mensen van andere gezindten. Van 1801 tot 1825 heeft deze kapel ook zelfstandig dienstgedaan als parochiekerk van Grevenbicht. Deze oude kapel met grote historische waarde is helaas gesloopt in 1909, kort na de bouw van de parochiekerk Papenhoven-Grevenbicht.

Voormalige Heilig Kruiskapel

De tegenwoordige Heilig Kruiskapel is daarna in 1913 gebouwd door Hubert Damen-Savelkoul⁷⁶ naar het voorbeeld van een inmiddels verdwenen fraai Mariakapelletje, dat tot 1966 stond op de plaats waar de Martinusstraat kruist met de Buchterweg en de Paalweg in Holtum. Bij de restauratie van de tegenwoordige Heilig Kruiskapel in 2007 door het Gabriëlfonds werd op voorstel van de Heemkundevereniging "Bicht" in de apsis van de kapel weer een kruisbeeld teruggeplaatst, daarmee recht doende aan de naam van de kapel. Bij die gelegenheid werden ook de glas-in-loodraampjes aangebracht. De raampjes werden gemaakt door de Grevenbichtse kunstenares Willemijn van

Kempen. Het raampje in de noordgevel werd geschonken door de Heemkundevereniging “Bicht”.

Pand 18

Boerderijwoning van het type Kopse langgevel welke beeldbepalend is voor dit gedeelte van de H. Kruisstraat.

Pand 6: Op het Hof⁷⁷

Als u door het hek de oprit van de huisartsenpraktijk oploopt, dan ziet u het monumentale pand dat in het begin van de 19^e eeuw werd gebouwd voor de plaatselijke schout Schous. Nog tijdens het Franse bewind werd Godfried Schous in 1808 aangesteld tot “Maire” (burgemeester), een functie die hij tot 1815 vervulde. Na een onderbreking van vier jaar werd hij in 1819 weer aangesteld als burgemeester van Grevenbicht dat hij onafgebroken bleef tot 1843 toen in zijn plaats mr. Louis Cornabé, wonend op kasteel Obbicht en van protestantse herkomst, op 28 januari 1843 werd aangesteld.

Oude Veerstraat^{78/79}

Straatnaam herinnert aan vroegere tijden, toen er nog een vaste veerverbinding over de Maas met België bestond. Op de scheiding van de Peperstraat en Oude Veerstraat stond vroeger het oude café-veerhuis, dat in 1982 werd gesloopt om plaats te maken voor de nieuwbouw. Sinds 1999 is er weer een toeristisch voetveer, “t Vaerke”, dat gedurende zomermaanden voor voetgangers en fietsers is geopend.

Peperstraat⁸⁰

Vanuit België was de Peperstraat de toegangsweg tot de oude kern van Grevenbicht. De Peperstraat wordt voor het eerst vermeld in een dorpsrekening in 1570 als “Peperstraes” of “Pfefferstraes”. Aan deze straat, in de volksmond Dorpsstraat of ’t Törp genoemd, waren ook veel cafés en winkels gelegen.

Pand 17: plaats woonhuis Joodse familie Croonenberg^{81/82}

De voormalige plaats van het woonhuis van de Joodse familie Croonenberg, waarvan de familieleden in 1942 en 1943 werden weggevoerd naar de Duitse vernietigingskampen, om daarvan niet meer terug te keren. Karel Croonenberg maakte de deportatie van de laatste Joden uit Grevenbicht niet mee. Hij overleed op 2 januari 1942 en werd nog begraven op de Jodenberg. Na het herstel van het democratisch bestel in Nederland zocht de inmiddels in zijn ambt herstelde burgemeester M. Koten naar een bestemming voor de inboedel van de familie Croonenberg, die zich nog in het huis aan de Peperstraat bevond. In 1946 werd het meubilair overgedragen aan de nieuw opgerichte Israëlitische Gemeente Sittard, Geleen, Beek ten behoeve van enkele behoeftige Joodse gezinnen.

Croonenbergstraat

De Croonenbergstraat is genoemd naar de laatste Joodse familie van Grevenbicht.

Weidestraat

De huidige Weidestraat was vroeger een doodlopende straat en heette voor 1947 “In de Weiden”. Waarschijnlijk was er hier voor de bebouwing een weidegebied.

Pand 9: “’t Weike” de plaats van de vroegere synagoge^{83/84/85}

De Joodse Gemeente in Grevenbicht telde aan het begin van de 19^e eeuw negentien leden die in de Weidestraat op de plaats van het pand nummer 9 “’t Weike” een kleine, inmiddels verdwenen, (huis-)synagoge hadden. Door een verbouwing in 1966 zijn de laatste sporen van de synagoge in Grevenbicht verdwenen.

Joods monument⁸⁶

De vijftigste herdenking van de bevrijding van de Tweede Wereldoorlog in 1995 werd door het Oranjecomité Grevenbicht-Papenhoven en de Heemkundevereniging “Bicht” aangegrepen om voor de in Grevenbicht omgekomen Joodse families Croonenberg en Steinberg een blijvend gedenkteken op te richten, dicht bij de plek waar ooit de Joodse synagoge heeft gestaan (pand Weidestraat 9). Het gedenkteken werd uitgevoerd naar een ontwerp van Miel Jaspers en bestaat uit een gemetselde sokkel, waarop een granieten dekplaat is aangebracht met op de rand het opschrift “God kent hun namen”. Op de dekplaat staat een driehoekig granieten zuiltje, dat in bovenaanzicht met de gepolijste driehoek op de grondplaat de Davidsster vormt. De drie zijanten symboliseren de katholieke, protestantse en Joodse geloofsgemeenschappen, die Grevenbicht tot de Tweede Wereldoorlog heeft gekend. De geruwde vlakken verwijzen naar de gemeenschap, het leven en de vitaliteit. Het voorvlak, voorstellend de Joodse gemeenschap, is slechts gedeeltelijk van een structuur voorzien, ten teken dat deze gemeenschap volledig uit de Grevenbichtse samenleving is verdwenen. De tekst “God kent hun namen” roept de herinnering op aan de Joodse slachtoffers: Arthur Croonenberg, Helena Croonenberg-Zeligman, Erna en Julienne Croonenberg, Gustaf Croonenberg, Salomon Steinberg en Selma Steinberg-Hertz.

Peperstraat

Gezicht Peperstraat vanaf de Beegtermarkt

Pand 1⁸⁷

Deze Maasdalhoeve werd volgens de informatie op de sluitsteen in de poortboog gebouwd in 1884. De initialen PvD - CCS verwijzen naar de bouwers: P. van Didden, die gehuwd was met C.C. Surber.

Beegter Markt

De Beegter Markt heette tot 1880 “Op de Markt” en tot 1982 “Aan de Markt”. Pas sinds de gemeentelijke herindeling in 1982 kreeg het de huidige naam Beegter Markt.

Panden 19-25⁸⁸

In 1921 vestigde dokter Vic. Duijsens zich als eerste huisarts in Grevenbicht. De oude boerderij van de familie Palmen, waarin aan de straatkant een winkel was gevestigd, werd verbouwd tot het statige “doktershuis” met een schitterende tuin die het aanzicht van een park zou krijgen. Hier gingen in de loop van de jaren heel wat bruidsparen op de foto.

Voormalige huis van dokter Vic. Duijsens aan de Peperstraat

Victor en Annie Duijsens-Joosten in de schitterende tuin van het "doktershuis".

Voetnoten:

-
- ¹ Een boom voor een prinsesje, Grevenbicht (1999), blz. 12.
  - ² Aspecten van religieus leven, Open Monumentendag (2005), blz. 15-16.
  - ³ De oude kerkstraat in Papenhoven, J. Knoors, Pro Augustino Amico G. Janssen 50 jaar, Sittard (2007), blz. 57.
  - ⁴ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
  - ⁵ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 54.
  - ⁶ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 53.
  - ⁷ Een boom voor een prinsesje, Grevenbicht (1999), blz. 11-13.
  - ⁸ Een boom voor een prinsesje, Grevenbicht (1999), blz. 11-13.
  - ⁹ Obbicht contra Grevenbicht inzake de kerk van Papenhoven, Liber Amicorum Jean Knoors (1989), blz.78-85.
  - ¹⁰ Pastoor Stanislaus van Cooth, Liber Amicorum Jean Knoors (1989), blz. 86-107.
  - ¹¹ De kerkvisitatie van het kanton Sittard in 1822, A.M.P.P. Janssen, Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold (2004), blz. 125-138.
  - ¹² De oude kerkstraat in Papenhoven, J. Knoors, Pro Augustino Amico G. Janssen 50 jaar, Sittard (2007), blz. 57.
  - ¹³ De oude kerkstraat in Papenhoven, J. Knoors, Pro Augustino Amico G. Janssen 50 jaar, Sittard (2007), blz. 57.
  - ¹⁴ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
  - ¹⁵ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 50.
  - ¹⁶ De oude kerkstraat in Papenhoven, J. Knoors, Pro Augustino Amico G. Janssen 50 jaar, Sittard (2007), blz. 57.
  - ¹⁷ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 50.
  - ¹⁸ De oude kerkstraat in Papenhoven, J. Knoors, Pro Augustino Amico G. Janssen 50 jaar, Sittard (2007), blz. 57.
  - ¹⁹ Een protestantse burgemeester in Grevenbicht contra de “Gesel Gods”, J. Knoors, Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold (2004), blz. 65-76.
  - ²⁰ Monumenten van het Wonen, Nationale Monumentendag Sittard-Geleen-Born (2001), blz. 51.
  - ²¹ De oude kerkstraat in Papenhoven, J. Knoors, Pro Augustino Amico G. Janssen 50 jaar, Sittard (2007), blz. 57.
  - ²² Monumenten van het Wonen, Nationale Monumentendag Sittard-Geleen-Born (2001), blz. 51.
  - ²³ Obbicht contra Grevenbicht inzake de kerk van Papenhoven, Liber Amicorum Jean Knoors (1989), blz.78-85.

-
- ²⁴ De oude Kerkstraat in Papenhoven, J. Knoors, Pro Augustino Amico G. Janssen 50 jaar, Sittard (2007), blz. 57.
- ²⁵ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
- ²⁶ Jaarboek Heemkundevereniging “Bicht” 2007 Miel Jaspers, Jean Knoors, Chrit Pernot, Het gietijzeren kruis Palmen-Koten aan de Merovingenstraat in ere hersteld. p. 45-48.
- ²⁷ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 53.
- ²⁸ Monumenten van de twintigste eeuw, Open Monumentendag, Gemeente Sittard-Geleen (2007), blz. 46.
- ²⁹ De Merker-Eijckstraat, een grensstraat, J. Knoors, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 49-51.
- ³⁰ De Merker-Eijckstraat, een grensstraat, J. Knoors, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 49-51.
- ³¹ De Merker-Eijckstraat, een grensstraat, J. Knoors, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 49-51.
- ³² De Merker-Eijckstraat, een grensstraat, J. Knoors, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 49-51.
- ³³ De Merker-Eijckstraat, een grensstraat, J. Knoors, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 49-51.
- ³⁴ Monumenten van het Wonen, Nationale Monumentendag Sittard-Geleen-Born (2001), blz. 51-52.
- ³⁵ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 51.
- ³⁶ Een virtuele wandeling rondom Papenhoven-Grevenbicht, C. Pernot, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 27.
- ³⁷ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 51.
- ³⁸ Gevelornamenten in Grevenbicht-Papenhoven, Chrit Pernot, 10^e Jaarboek HV “Bicht” 2012, pagina 27 t/m 32.
- ³⁹ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 51.
- ⁴⁰ De oude kerkstraat in Papenhoven, J. Knoors, Pro Augustino Amico G. Janssen 50 jaar, Sittard (2007), blz. 57.
- ⁴¹ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 50.
- ⁴² Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 51.
- ⁴³ Gevelornamenten in Grevenbicht-Papenhoven, Chrit Pernot, 10^e Jaarboek HV “Bicht” 2012, pagina 27 t/m 32.
- ⁴⁴ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 52.
- ⁴⁵ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
- ⁴⁶ Een virtuele wandeling rondom Papenhoven-Grevenbicht, blz.30.
- ⁴⁷ Molens in Bicht 2: De korenmolen van Grevenbicht, J.A. Knoors, Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold (2000), blz. 41-54.

-
- ⁴⁸ Monumenten van het Wonen, Nationale Monumentendag Sittard-Geleen-Born (2001), blz. 52.
- ⁴⁹ Een virtuele wandeling rondom Papenhoven-Grevenbicht, C. Pernot, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 27.
- ⁵⁰ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 52.
- ⁵¹ Anton Blok, De Bokkenrijders, Prometheus Amsterdam (1992), blz. 201.
Vgl. RAL, LvO 8180 corpus delicti Grevenbicht.
- ⁵² Obbicht contra Grevenbicht inzake de kerk van Papenhoven, Liber Amicorum Jean Knoors (1989), blz.78-85.
- ⁵³ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
- ⁵⁴ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 52.
- ⁵⁵ Monumenten van de twintigste eeuw, Open Monumentendag, Sittard-Geleen (2007), blz. 32.
- ⁵⁶ Dorp aan de Maas: 100 jaar Grevenbicht in woord en beeld, HV “Bicht” (1995), blz. 54.
- ⁵⁷ Jaarboek 5, HV “Bicht” (2007), Miel Jaspers, Trafohuis Grevenbicht, blz. 62-63.
- ⁵⁸ Gevelornamenten in Grevenbicht-Papenhoven, Chrit Pernot, 10^e Jaarboek HV “Bicht” 2012, pagina 27 t/m 32.
- ⁵⁹ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
- ⁶⁰ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 53.
- ⁶¹ Aspecten van religieus leven, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2005), blz. 18-19.
- ⁶² “dat in de Gemeente Grevenbicht geen joden meer wonen.”, J. Knoors, Heemkundevereniging “Bicht” (1995).
- ⁶³ Aspecten van religieus leven, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2005), blz. 18-19.
- ⁶⁴ “dat in de Gemeente Grevenbicht geen joden meer wonen.”, J. Knoors, Heemkundevereniging “Bicht” (1995).
- ⁶⁵ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
- ⁶⁶ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 53.
- ⁶⁷ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 53.
- ⁶⁸ Gevelornamenten in Grevenbicht-Papenhoven, Chrit Pernot, 10^e Jaarboek HV “Bicht” 2012, pagina 27 t/m 32.
- ⁶⁹ Aspecten van religieus leven, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2005), blz. 16-18.
- ⁷⁰ Landelijke Bouwkunst in Sittard-Geleen, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2003), blz. 53.
- ⁷¹ Schets van het onderwijs in de 19^e eeuw in Papenhoven-Grevenbicht, J.A. Knoors, blz. 6.
- ⁷² Aspecten van religieus leven, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2005), blz. 16-18.
- ⁷³ Monumenten van het Wonen, Open Monumentendag Sittard-Geleen-Born (2001), blz. 52

-
- ⁷⁴ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
- ⁷⁵ Patrocinium en relieken van de middeleeuwse kapel in Grevenbicht, Louis Broekmeulen, Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold (2001), blz. 35-46.
- ⁷⁶ 2^e Jaarboek Heemkundevereniging “Bicht” (2004), blz. 13.
- ⁷⁷ Een protestantse burgemeester in Grevenbicht contra de “Gesel Gods”, J. Knoors, Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold (2004), blz. 65-76.
- ⁷⁸ Een virtuele wandeling rondom Papenhoven-Grevenbicht, C. Pernot, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 27.
- ⁷⁹ Dorp aan de Maas: 100 jaar Grevenbicht in woord en beeld, HV “Bicht” (1995), blz. 27.
- ⁸⁰ Een virtuele wandeling rondom Papenhoven-Grevenbicht, C. Pernot, 4^e Jaarboek HV “Bicht” (2006), blz. 27.
- ⁸¹ Aspecten van religieus leven, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2005), blz. 19.
- ⁸² “dat in de Gemeente Grevenbicht geen joden meer wonen.”, J. Knoors, Heemkundevereniging “Bicht” (1995).
- ⁸³ Aspecten van religieus leven, Open Monumentendag Sittard-Geleen (2005), blz. 19.
- ⁸⁴ “dat in de Gemeente Grevenbicht geen joden meer wonen.”, J. Knoors, Heemkundevereniging “Bicht” (1995).
- ⁸⁵ Zicht op Bicht, HV “Bicht” (1986).
- ⁸⁶ “dat in de Gemeente Grevenbicht geen joden meer wonen.”, J. Knoors, Heemkundevereniging “Bicht” (1995).
- ⁸⁷ Gevelornamenten in Grevenbicht-Papenhoven, Chrit Pernot, 10^e Jaarboek HV “Bicht” 2012, pagina 27 t/m 32.
- ⁸⁸ Dokter Vic. Duijsens, pionier in de regionale gezondheidszorg, J.A. Knoors, Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold (1991), blz. 125-144.